

УДК 658.15

Волинчук Ю.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва
Луцького національного технічного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

METHODICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF ENTERPRISE'S FINANCIAL FLOWS

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена розробленню методичних підходів до аналізу фінансових потоків підприємства. При цьому обґрунтовано необхідність розрахунку двох укрупнених груп показників, що аналізують фінансові ресурси підприємства як елементи фінансових потоків на традиційній основі та параметри і процес трансформування фінансових потоків на логістичних засадах. Запропоновано відповідну послідовність проведення розрахунків і знаходження коефіцієнта трансформації фінансового потоку підприємства.

Ключові слова: логістика, фінансові потоки, фінансові ресурси, методичні підходи, аналіз.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена разработке методических подходов к анализу финансовых потоков предприятия. При этом обоснована необходимость расчета двух укрупненных групп анализируемых показателей: финансовых ресурсов предприятия как элементов финансовых потоков на традиционной основе и, с другой стороны, параметров и процесса трансформации финансовых потоков на логистических принципах. Предложено соответствующую последовательность проведения расчетов и нахождения коэффициента трансформации финансового потока предприятия.

Ключевые слова: логистика, финансовые потоки, финансовые ресурсы, методические подходы, анализ.

ANNOTATION

The article is devoted to the development of methodical approaches to the analysis of enterprise's financial flows. The necessity of calculating two consolidated sets of indicators was proved. The indicators of the first group analyzed the financial resources of the enterprise as elements of financial flows on the traditional basis. The second group of indicators is intended to analyze parameters and process of transformation of financial flows based on logistics principles. The proper sequence for making calculations and finding coefficient of transformation of financial flows of enterprise are offered.

Keywords: logistics, financial flows, financial resources, methodical approaches, analysis.

Постановка проблеми. Фінансові потоки підприємства охоплюють усі сфери його діяльності, а тому важливим завданням вищого менеджменту компанії є побудова ефективного механізму управління фінансовими потоками, який повинен базуватися на науково-обґрунтованій системі показників аналізу й оцінювання їх фактичних параметрів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Більшість сучасних досліджень фінансових потоків і визначення їх впливу на кінцеві результати господарської діяльності здійснюється на основі показників аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, тобто від-

бувається ототожнення фінансових потоків із фінансовими ресурсами підприємства, що є некоректним. При цьому передбачається розрахунок значної кількості стандартних фінансових показників у розрізі рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості тощо, аналіз яких призводить до проведення складної аналітичної роботи фінансових служб без урахування особливостей фінансових потоків із позицій логістики. Окремі напрацювання в цьому напрямі висвітлені в роботах О.В. Майбороди [1], Г.М. Азаренкової [2], Г.М. Яровенко [3], О.В. Іншиної [4], Г.В. Баранець [5].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Отже, нині дослідження фінансових потоків підприємства має недостатньо належне методичне підґрунтя під час діагностики логістичної діяльності підприємства, попри визнання фінансових потоків як окремої та вагомій складової її забезпечення.

Мета статті. З огляду на це мета статті полягає в розробленні авторських методичних підходів до аналізу фінансових потоків підприємства шляхом систематизації наявних показників, їх удосконалення та консолідації в єдиний алгоритм для проведення всебічного дослідження фінансових потоків підприємства.

Виклад основного матеріалу. Логістичний підхід передбачає дослідження поточних процесів, що протікають під час підприємницької діяльності. При цьому загальновизнаним є той факт, що основними різновидами логістичних потоків є матеріальні, фінансові й інформаційні, злагоджене та наскрізне управління якими дає змогу забезпечити високу ефективність як логістичної діяльності підприємства, так і зростання його конкурентоспроможності загалом на основі оптимізації витрат часу й ресурсів.

Погоджуємось із Г.В. Баранець, що логістичним поточним процесам властива економічна природа, оскільки такі складові логістичної системи, як логістичний ланцюг і логістичний цикл, мають відтворювальну основу кругообігу капіталу. Найбільш масовий потік капіталу генерується операційною діяльністю підприємства, яка інтегрує в собі як його вартісну, так і матеріальну форму. У сфері, пов'язаній із випуском основної продукції підприємства, мате-

ріально-грошові потоки опосередковують рух переважно обігового капіталу. Вони характеризуються регулярністю формування, великими обсягами та високою інтенсивністю, порівняно з рухом основного капіталу, який не створює регулярних припливів і відтоків матеріальних засобів і коштів. У сутнісних характеристиках майже всіх показників фінансового аналізу можна знайти «логістичні риси», які певною мірою виявляються через взаємодію потокових процесів. Отже, виявляється діалектичний зв'язок логістики і фінансів: з одного боку, фінансові показники використовуються для оцінювання логістичної системи підприємства, з

іншого – націлювання фінансового механізму на задоволення потреб споживача, прискорення руху коштів і мінімізацію витрат необхідно здійснювати на засадах логістики [5].

Зважаючи на викладене вище, вважаємо за доцільне аналіз фінансових потоків підприємства проводити в розрізі двох укрупнених груп: розглядаючи фінансові ресурси підприємства як елементи фінансових потоків на традиційній основі й аналізуючи параметри та процес трансформування фінансових потоків на логістичних засадах (рис. 1).

Далі розглянемо основні блоки цього алгоритму більш детально.

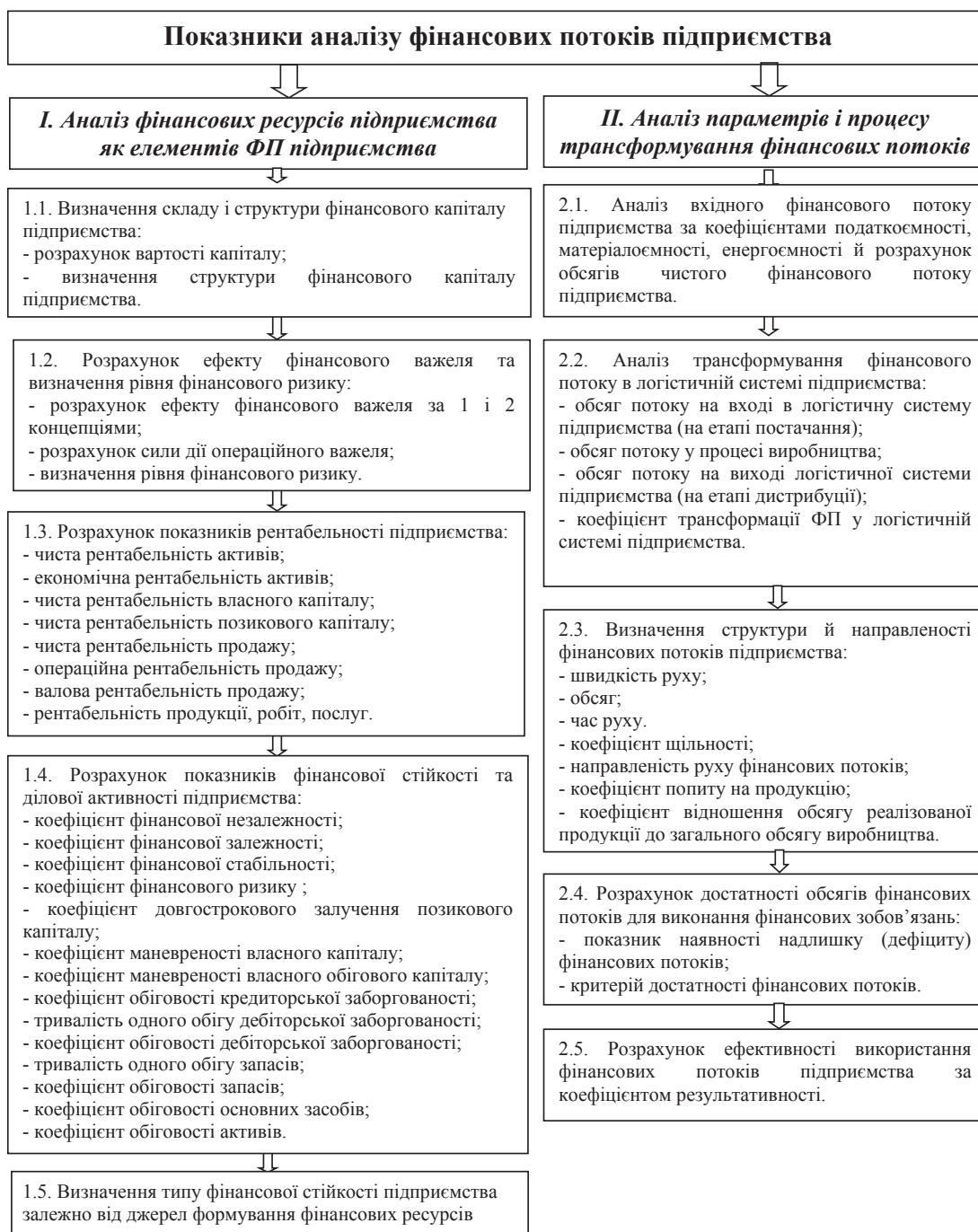

Рис. 1. Показники аналізу фінансових потоків підприємства

За першою укрупненою групою виділено типові показники, які широко використовуються в практиці фінансового менеджменту [6; 7; 8; 9; 10; 11 тощо]. Зокрема, наприклад, не варто залишати поза увагою під час аналізу фінансових потоків підприємства показники ділової активності підприємства та його фінансової стійкості, оскільки показники ділової активності характеризують швидкість обігу фінансових потоків і ефективність управлінських дій у процесі їх кругообігу, а фінансова стійкість визначає внутрішні фінансові можливості й перспективи щодо залучення зовнішніх фінансових ресурсів. Рівень фінансової стійкості підприємства є також основним важелем формування іміджу підприємства на ринку інвестицій та основним сигнальним інструментом для розрахунку ймовірності його неплатоспроможності й банкрутства, а отже, й індикатором ефективності управління фінансовими потоками підприємства. Визначення ж типу фінансової стійкості підприємства на цій основі дає змогу приймати належні управлінські рішення щодо формування надалі джерел фінансових ресурсів.

Варто зазначити, що за сучасних умов не просто доцільним, а критично необхідним під час аналізу фінансових потоків є врахування фактору часу та їх дисконтування навіть у короткострокових періодах (до 1 року), оскільки очікуваний Національним банком України рівень інфляції у 2015 році – близько 24% [12, с. 10].

Далі перейдемо до другої укрупненої групи показників і зупинимося на них більш детально.

Проаналізуємо вхідний фінансовий потік за поданими в таблиці 1 формулами.

Фінансові потоки розглядаються зазвичай у межах певного періоду. При цьому чистий фінансовий потік (нетто-потік) розуміється як різниця між вхідними й вихідними потоками та може набувати позитивного або від'ємного значення.

На мікрорівні (під час дослідження підприємства) чистий фінансовий потік має такий вигляд (формула 1):

$$ЧФП = П + А + Кз - Дз, \quad (1)$$

де $П$ – чистий прибуток;

$А$ – амортизація;

$Кз$ – кредиторська заборгованість;

$Дз$ – дебіторська заборгованість.

Позитивне значення нетто-потоку засвідчує здатність підприємства до капіталізації своїх активів, від'ємне – можливе банкрутство за постійних збитків, також дає змогу виявити зміни ефективності використання фінансових ресурсів.

Наступним кроком є аналіз трансформування (нарощення) фінансового потоку, що проводиться шляхом визначення зміни його обсягів у логістичній системі підприємства за функціональними підсистемами постачання, підтримання виробництва та дистрибуції продукції підприємства під час його операційної діяльності (таблиця 2).

Таблиця 1

Аналіз ухідного фінансового потоку [13]

Найменування коефіцієнта	Формула для розрахунку	Трактування формули та граничне значення показника
Коефіцієнт податкоємності (K_n)	$K_n = \frac{F_{in}}{F_v}$	де F_{in} – вихідний фінансовий потік, сформований для сплати податків і обов'язкових платежів у бюджет, і цільові фонди протягом аналізованого періоду, грн; F_v – сукупний вхідний фінансовий потік, сформований протягом аналізованого періоду, грн. Коефіцієнт повинен мати тенденцію до зниження.
Коефіцієнт матеріалоемності (K_M)	$K_M = \frac{F_{im} - F_{vm}}{F_v}$	де F_{im} – вихідний фінансовий потік, сформований і спрямований на придбання матеріалів в аналізованому періоді, грн; F_{vm} – вхідний фінансовий потік, що утворився в результаті продажу матеріалів, грн. Коефіцієнт повинен мати тенденцію до зниження.
Коефіцієнт енергоемності (K_e)	$K_e = \frac{F_{ie} - F_{ve}}{F_v}$	де F_{ie} – вихідний фінансовий потік, сформований і спрямований на придбання енергоносіїв в аналізованому періоді, грн; F_{ve} – вхідний фінансовий потік, що утворився в результаті продажу енергоносіїв, грн. Коефіцієнт повинен мати тенденцію до зниження.

Таблиця 2

Етапи трансформації фінансового потоку підприємства

Стадія/функціональна підсистема	Порядок розрахунку
А) обсяг фінансового потоку на вході в логістичну систему підприємства (на етапі постачання)	$ФП_{ex}$ = Сировина, матеріали, комплектуючі вироби, напівфабрикати, інші види запасів (в т.ч. витрати на оформлення замовлень, доставку та зберігання запасів) + Роботи і послуги сторонніх підприємств та організацій
Б) обсяг фінансового потоку у процесі виробництва	$ФП_g = ФП_{ex} +$ Паливо й енергія + Витрати на оплату праці + Відрахування на соціальні заходи + Амортизація + Інші операційні витрати
В) обсяг фінансового потоку на виході логістичної системи підприємства (на етапі дистрибуції)	$ФП_{aux} = ФП_g +$ Витрати на збут + Адміністративні витрати + Трансакційні витрати протягом циклу + Прибуток виробника + ПДВ

Схематично процес трансформації фінансового потоку може мати такий вигляд (рис. 2):

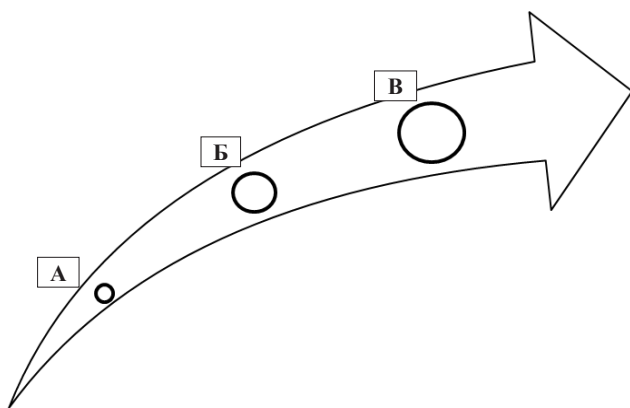

Рис. 2. Процес трансформації фінансового потоку в логістичній системі підприємства

Далі пропонуємо визначати коефіцієнт трансформації фінансового потоку (k_{mp}), який показує його нарощення, тобто як збільшувався фінансовий потік із початку його виникнення (під час закупівлі сировини на виробництво продукції) до моменту реалізації продукції первинним споживачеві.

$$k_{mp} = \frac{Q_{вих}}{Q_{вх}}, \quad (2)$$

де $Q_{вих}$ – обсяг вихідного фінансового потоку;
 $Q_{вх}$ – обсяг вхідного фінансового потоку.

Чим менший коефіцієнт трансформації, тим більшу націнку може встановити підприємство, що є резервом збільшення прибутку підприємства і, як наслідок, збільшення чистого фінансового потоку.

Швидкість фінансового потоку характеризується як кількість обертів фінансового ресурсу в процесі здійснення фінансово-господарських операцій. Так швидкість повернення дебіторської заборгованості або реалізації складських запасів готової продукції характеризується кількістю обертів фінансових ресурсів за період реалізації промислової продукції. Разом зі швидкістю для фінансових потоків притаманний час руху [14]. На відміну від швидкості, період показує час переходу фінансових ресурсів з однієї стадії в іншу, зокрема скільки часу потрібно дня того, щоб сировина й купівельні матеріали були задіяні у виробництві готової продукції. У цьому випадку індикатором слугує тривалість виробничого циклу. Для частини фінансових потоків, що характеризують дебіторську заборгованість або складські запаси готової продукції, терміном є час, за який фінансові ресурси повертаються до господарської діяльності підприємства. Обсягом фінансового потоку є сума фінансового ресурсу, який змінюється протягом періоду дії фінансово-господарської операції. Крім цього, кількісною характеристикою фінансового потоку є темпи його приросту або зниження. Особливо це сто-

сується позитивних ухідних фінансових потоків, зокрема обсягів виробництва та реалізації продукції. Зменшення обсягів фінансових потоків відбувається через податкові відрахування й обов'язкові збори.

Між наведеними параметрами існує тісний зв'язок. Обсяг фінансових потоків підвищується, якщо швидкість їхнього руху зростає, а термін дії зменшується. Інтенсивне зростання вихідних фінансових потоків, порівняно з вхідними, негативно впливає на швидкість їх обертання [15].

Також для аналізу структури фінансових потоків пропонується [1, с. 55] розраховувати коефіцієнт щільності й направленості руху фінансових потоків і коефіцієнт попиту на продукцію.

Зокрема, коефіцієнт щільності розраховується за формулою:

$$k_{щіл} = \frac{ЧР_{вид\ діяльн}}{ЧР_{заг}}, \quad (3)$$

де $ЧР_{вид\ діяльн}$ – чистий рух (притік або відтік) коштів від певного виду діяльності підприємства (операційної, інвестиційної, фінансової або їх різновидів), тис. грн;

$ЧР_{заг}$ – загальний рух коштів, тис. грн.

Коефіцієнт щільності руху фінансових потоків відображає питому вагу надходжень і видатків від окремого виду діяльності підприємства в загальному фінансовому потоці за звітний період. Значення коефіцієнта щільності дає змогу визначити вид діяльності підприємства, у якому сконцентрований найбільший обсяг фінансових потоків. Фінансові результати за видами діяльності та значення коефіцієнта щільності надають можливість проаналізувати результативність кожного напрямку, що є необхідним для визначення перспективних видів робіт.

Під час аналізу структури фінансових потоків важливим є зіставлення питомої ваги впливу й відтоку фінансових потоків від конкретного виду діяльності в загальному потоці за звітний період. Для цього доцільно розрахувати коефіцієнт направленості фінансових потоків, який характеризує відношення обсягу надходження до суми видатку фінансового потоку за i -м видом діяльності протягом звітного періоду:

$$k_{направл} = \frac{H_i}{B_i}, \quad (4)$$

де H_i – обсяг надходжень за i -м видом діяльності, тис. грн;

B_i – обсяг видатків за i -м видом діяльності, тис. грн.

Значення цього коефіцієнта свідчить, на скільки гривень збільшиться або зменшиться фінансовий потік у межах окремої операції. Значення коефіцієнта, більшого за 1, свідчить про перевагу позитивного руху фінансового потоку, в іншому випадку фінансовий потік можна вважати від'ємним. Значення коефіцієнта направленості, меншого за 1, указує на збитковість діяльності, що дає змогу, згідно з коефі-

цієнтом щільності, перерозподілити фінансові потоки в більш рентабельні напрями. Цей коефіцієнт не розповсюджується на односторонні фінансові потоки (витрати на сплату відсотків, податкові відрахування тощо), тому доцільно здійснювати розрахунок за підсумками окремих видів діяльності з метою визначення тих із них, які є «донорами» та «споживачами» фінансових ресурсів, що надасть підстави для детального аналізу причин витратного характеру кожного окремого виду діяльності.

Коефіцієнт відношення обсягу реалізованої продукції до загального обсягу виробництва характеризує попит на продукцію, що виробляється підприємством. Він показує, яка частка продукції знаходить свого споживача, а яка залишається на складах підприємства, і розраховується за формулою:

$$k_{\text{попиту}} = \frac{PP}{ВП}, \quad (4)$$

де $ВП$ – обсяг виробленої промислової продукції, тис. грн;

PP – обсяг реалізованої промислової продукції, тис. грн.

Якщо коефіцієнт попиту значно менший за одиницю, то необхідно переглянути логістичну діяльність на етапі дистрибуції продукції підприємства. Якщо ж цей показник суттєво перевищує одиницю, то це свідчить про додаткову реалізацію складських запасів готової продукції, яка накопичувалась протягом попередніх періодів.

Показник наявності надлишку (дефіциту) фінансових потоків ($НД$) і критерій достатності фінансових потоків (K_{ϕ}) відображають спроможність підприємства в будь-який момент часу здійснювати виплату власних зобов'язань за рахунок наявних фінансових ресурсів. Зазначені показники мають аналогічний економічний зміст показника загальної платоспроможності. Однак, на відміну від останніх, вони більш повно відображають наявність усіх фінансових ресурсів і розраховуються як [1, с. 53]:

$$НД = (BP + СГП_{\text{кін.пер.}} - (ДЗ_{\text{кін.пер.}} - ДЗ_{\text{пр.кін.пер.}})) - КЗ_{\text{кін.пер.}}, \quad (5)$$

де BP – обсяг відвантаженої промислової продукції, тис. грн;

$СГП_{\text{кін.пер.}}$ – складські запаси готової продукції станом на кінець звітного періоду, тис. грн;

$ДЗ_{\text{кін.пер.}}$ – дебіторська заборгованість станом на кінець звітного періоду, тис. грн;

$ДЗ_{\text{пр.кін.пер.}}$ – прострочена дебіторська заборгованість станом на кінець звітного періоду, тис. грн;

$КЗ_{\text{кін.пер.}}$ – кредиторська заборгованість станом на кінець звітного періоду, тис. грн.

Позитивне значення показника свідчить про достатність ресурсів для покриття боргових зобов'язань, а негативне – сигналізує про кризове становище підприємства, близьке до банкрутства. Значення показника, близьке до

нуля, не може свідчити про стійкий фінансовий стан підприємства і його можливість негайно розрахуватися зі своїми кредиторами, адже тоді підприємство залишиться без переважної частки ресурсів для подальшого існування.

Тому доцільно розраховувати критерій достатності фінансових потоків, який визначає ступінь покриття боргових зобов'язань доходами від виробничої діяльності та наявних фінансових ресурсів:

$$K_{\phi} = \frac{КЗ_{\text{кін.пер.}}}{(BP + СГП_{\text{кін.пер.}} - (ДЗ_{\text{кін.пер.}} - ДЗ_{\text{пр.кін.пер.}})) \cdot (1 - K_{\phi} \geq M)}, \quad (6)$$

де M – співвідношення обсягу матеріальних витрат до загального обсягу витрат на виробництво продукції.

Індикатором ефективності управління фінансовими потоками, на нашу думку, важко вважати показники рентабельності (перша укрупнена група показників) або систему показників, що прямо впливають на зміну ефективності виробництва. Відношення фінансового результату від звичайної діяльності до загального обсягу виробленої продукції належить до цих показників і характеризує обсяг фінансових ресурсів, що приносить кожна гривня товарної продукції в звітному періоді:

$$K_{\text{рез}} = \frac{\Phi P_{\text{звич}}}{\Pi П}, \quad (7)$$

де $\Phi P_{\text{звич}}$ – фінансовий результат від звичайної діяльності підприємства (прибуток або збиток), тис. грн.

На відміну від традиційної рентабельності, цей показник може мати від'ємне значення. У цьому випадку коефіцієнт результативності показуватиме обсяг фінансових ресурсів, витрачених із 1 грн виготовленої продукції.

Висновки. Отже, сукупне використання розглянутих показників забезпечує комплексний аналіз фінансових потоків підприємства, може демонструвати певні тенденції в його як логістичній, так і загальногосподарській діяльності, дає змогу оперативно реагувати на їх зміну. Тому напрямами подальших досліджень має стати розроблення комплексу заходів щодо оптимізації джерел формування фінансових потоків підприємства, параметрів їх руху й пошуку найбільш ефективних шляхів використання в логістичній діяльності підприємства, що базувалися б на отриманих результатах аналізу фінансових потоків підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Майборода О.В. Управління фінансовими потоками підприємства : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / О.В. Майборода. – Суми, 2006. – 232 с.
2. Азаренкова Г.М. Фінансові потоки економічних агентів : методологія та організація управління : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.08 / Г.М. Азаренкова. – Суми, 2007. – 33 с.

3. Яровенко Г.М. Організація внутрішнього контролю в системі управління фінансовими потоками підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.09 / Г.М. Яровенко. – К., 2008. – 21 с.
4. Іншина О.В. Управління фінансовими потоками в системі державних закупівель зерна на засадах логістики : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 / О.В. Іншина ; Ін-т регіон. дослідж. НАН України. – Л., 2008. – 20 с.
5. Баранець Г.В. Управління матеріальними та фінансовими потоками підприємства на основі логістичного підходу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Г.В. Баранець ; Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк, 2007. – 24 с.
6. Вахович І.М. Фінансовий менеджмент та фінансовий інжиніринг бізнес-процесів: магістерський курс : [навчальний посібник] : у 2 т. / І.М. Вахович, В.Г. Поліщук. – Луцьк : СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2014. – Т. 1 : Вахович І.М. Фінансовий менеджмент бізнес-процесів / І.М. Вахович. – 2014. – 604 с.
7. Бригхем Ю. Финансовый менеджмент : в 2 т. / Ю. Бригхем, Л. Галенски ; пер. с англ. под ред. В.В. Ковалёва. – СПб. : Экономическая школа. – 2005. – Т. 1. – 2005. – 497 с.
8. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент : [підручник] / В.М. Шелудько ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2013. – 375 с.
9. Бланк И.А. Финансовый менеджмент : [учебный курс] / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2007. – 521 с.
10. Бригхэм Ю. Финансовый менеджмент / Ю. Бригхэм, М. Эрхардт ; пер. с англ. под ред. Е.А. Дорофеева. – 10-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 960 с.
11. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович ; пер. с англ. – 13-е изд. – М. : Вільямс, 2015. – 1 232 с.
12. Банківська система 2015: виклики та перспективи / Національний Банк України. – Лютий 2015 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>.
13. Бабенко А.В. Система управління фінансовими потоками промислового підприємства : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.04.01 / А.В. Бабенко ; Інститут економіки промисловості НАН України. – Донецьк, 2006. – 24 с.
14. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства : [навчальний посібник] / В.О. Мец. – К. : КНЕУ, 1999. – 132 с.
15. Майборода О.В. Комплексний підхід до прогнозування обсягів виробництва продукції підприємства / О.В. Майборода // Матер. Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток економіки в трансформаційний період: глобальний та національний аспекти», 20 квітня 2005 р., м. Запоріжжя. – Т. IV. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2005. – С. 113–117.